

การพัฒนารูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ)
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3
The Development of Model of Communities Relationship Administration
of Public School Under Chonburi Primary Educational Service Area Office 3

กฤตยา มงคลวงษ์
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา
ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ : ผศ.ดร.สฎายุ ธีระวิชิตระกูล และ ผศ.นาวาตรี ดร.พงศ์เทพ จิระโร

Abstract

This research has the main objective of developing the model of managing the relationship between school and school's communities (public section) within the jurisdiction of Chonburi Primary Educational Service Area Office 3. The population (Directors, Teachers, and Stakeholders) in this research is 243 people from 81 schools, to study the model's prototype of the lessons from schools with "Best Practice" in which 2 schools have the relationship between schools and communities and evaluate the result from the school that uses the guidebook of managing the relationship between school and communities that the researcher have created, 1 school - Khao Chi Chan School - within the jurisdiction of Chonburi Primary Educational Service Area Office 3, by using Mixed Methodology and dividing the research into 3 stages 1) Survey to study the status 2) Designing and 3) Evaluation the result from using the model. Tools used in this research are Questionnaire, In-depth Interview form, Task completion evaluation form. The statistic used in this research is Percentage, Mean, Standard Deviation (S.D.) and Frequency.

The results of the research shows that

1. The level of practice of school in ascending order reflex that the real practice of schools are in "Medium Level", however if ordered from the mean 3 fields according to the level of practice in "The Lowest" are School Public Relation field, Community Service field, and Participation in Community Activities field accordingly.

2. The model of managing the relationship between school and school's communities (public section) within the jurisdiction of Chonburi Primary Educational Service Area Office 3, covered the 3 target groups, Director of the education institute, Teacher, and School's Stakeholder in the managing of school which are composed by 6 lessons (each lesson has 6 steps) 1) Giving advice, Guiding, Create value 2) Faith, Merit, Virtue 3) Connect people, Connect heart, Connect benefit 4) Knowledge organization to community wisdom 5) Truly think together and create together, 6) To see through, To catch up, To be firm, and To continue continuously, respectively.

3. The evaluation result in using the model by questionnaire, shows that, it has a the success level after the try-out of the guidebook in all 6 lessons within 4 months, which has the evaluation result in the "Highest Level" and from In-depth Interview of Director of the education institute, Teacher, and School's Stakeholder in the managing of school has the "Highest" satisfactory level thus can be further conduct as real practice.

Key Word : Management of Relationship Between School and Community, School's Director Education

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ประชากร (ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา) ที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 243 คน จาก 81 โรงเรียน ทำการศึกษายกร่างต้นแบบจากการถอดบทเรียนโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จำนวน 2 โรงเรียน และประเมินผลการใช้รูปแบบจากโรงเรียนที่ทำการทดลองใช้คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology) โดยแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) สำรวจเพื่อศึกษาสภาพ 2) ออกแบบ และ 3) ประเมินผลการใช้รูปแบบเครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบประเมินความสำเร็จของงาน สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าความถี่ (Frequency)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับปฏิบัติของสถานศึกษาเรียงจากน้อยไปหามาก สะท้อนให้เห็นว่ามีการปฏิบัติจริงในโรงเรียน “ระดับปานกลาง” แต่เมื่อเรียงอันดับตามค่าเฉลี่ย 3 ด้าน ที่มีระดับการปฏิบัติ “ต่ำสุด” ได้แก่ ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ด้านการให้บริการชุมชน และด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ตามลำดับ

2. รูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย การดำเนินการตามบทเรียน 6 บทเรียน (แต่ละบทเรียนมี 6 ขั้นตอน) ได้แก่ 1) แนะนำ นำทาง สร้างคุณภาพ 2) ศรัทธา บารมี ความดีที่ปรากฏ 3) ประสานคน ประสานใจ ประสานประโยชน์ 4) องค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่มุมปัญญา ชุมชน 5) ร่วมคิด ร่วมสร้าง อย่างแท้จริง และ 6) รู้เท่า ก้าวทัน มั่นคง ยั่งยืน ตามลำดับ

3. ผลการประเมินการใช้รูปแบบโดยใช้แบบสอบถาม พบว่า มีระดับความสำเร็จ ภายหลังจากทดลองใช้รูปแบบตามคู่มือฯ ครบ ทั้ง 6 บท เป็นเวลา 4 เดือน ได้ผลการประเมินอยู่ในระดับ “มากที่สุด” และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีความพึงพอใจในระดับ “มากที่สุด” นำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ต่อไป

คำสำคัญ : การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน, ฉบับผู้บริหารโรงเรียน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่ทำหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เป็นคนดี มีคุณภาพของสังคม การศึกษาเปรียบเสมือนการลงทุนที่ต้องใช้งบประมาณมหาศาลเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการเข้าร่วมจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำนโยบายแผนพัฒนาและมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายมาตรฐานการศึกษาแผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของท้องถิ่น มีการวิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และจัดให้มีการประสานส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษา และกำกับ ดูแลติดตามและประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นยังต้องเน้นการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษา เพื่อการประสานการระดมทรัพยากรด้านต่างๆ สนับสนุนการจัดและการพัฒนาการศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลการศึกษา รวมทั้งประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลาย

แต่ในสภาพจริงของการจัดการการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ยังมีโรงเรียนที่ประสบกับปัญหาในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งเห็นได้จากการที่ชุมชนรวมตัวกัน เพื่อยื่นหนังสือต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ให้ดำเนินการย้ายผู้บริหารโรงเรียนออกจากพื้นที่ด้วยเหตุผล

ในหลายๆ ประการ แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ขาดการประสาน หรือการสื่อสารทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนน้อยเกินไป

ปัจจุบันสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 รับผิดชอบการจัดการศึกษาในพื้นที่ 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเกาะสีชัง อำเภอศรีราชา อำเภอบางละมุง และอำเภอสัตหีบ มีโรงเรียนในสังกัดที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ภาครัฐ) จำนวน 81 โรงเรียน มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 35,835 คน และข้าราชการครู 1,437 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2557)

การพัฒนาการศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนเป็นส่วนสำคัญ ทั้งนี้เพื่อสร้างความพร้อมและความร่วมมือให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม ตรงกับความต้องการ อย่างมีคุณภาพและทั่วถึง ผู้วิจัยมีความตระหนักในแนวคิดที่จะให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในพัฒนาการศึกษา และมีความมุ่งหวังที่จะส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “การพัฒนาารูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3” ซึ่งข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะช่วยให้โรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ข้อมูลเชิงลึกจากกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะการวิจัยแบบผสม(Mixed Method in Education Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 และเพื่อนำไปเป็นกรอบกำหนดนโยบายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

3. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

แนวคิดทฤษฎี

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ทฤษฎีระบบ ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม ทฤษฎีกระบวนการระบบสังคมของ Getzels & Guba และต้นแบบของโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

2. ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาจากประชากร 3 กลุ่ม แบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่

2.1 กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ข้าราชการครูในโรงเรียน กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนพื้นที่ที่โรงเรียนตั้งอยู่ (กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน วัด หน่วยงาน หรือองค์กรในชุมชนพื้นที่ ที่โรงเรียนตั้งอยู่) โรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 จำนวน 81 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 243 คน

2.2 กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย

2.2.1 ผู้ให้ข้อมูล (ผู้เชี่ยวชาญ) ที่มาจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และได้รับการยอมรับให้เป็นต้นแบบของการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเชิงประจักษ์ ด้วยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ของโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (BestPractice) ในด้านการบริหาร

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ดังนี้

2.2.1.1 เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (ภาครัฐ) ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2.1.2 เป็นโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นที่ประจักษ์ได้รับการยอมรับ ให้เป็นต้นแบบของการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเชิงประจักษ์

2.2.1.3 เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนตอบรับเข้าร่วมงานวิจัยครั้งนี้

2.2.2 ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และประสบความสำเร็จในการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเชิงประจักษ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2.2.3 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ มีลักษณะเป็นกลุ่มอเนกพันธุ์ (Heterogeneous Group) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 4 กลุ่ม (กลุ่มละ 3 คน) รวมจำนวน 12 คน ประกอบด้วย

2.2.3.1 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา จากคณาจารย์ในสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นเจ้าของวิชา หรือเคยทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

2.2.3.2 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2.2.3.3 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา จากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์/ความสำเร็จ ในการทำงานด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.2.3.4 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จากครูในโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2.3 กลุ่มที่ 3 ได้แก่ โรงเรียนนาร่องการใช้รูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่ผู้วิจัยคัดเลือกตามคุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 1 โรงเรียน เป็นโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

3. คุณสมบัติโรงเรียนกลุ่มทดลอง (ที่กำหนด) ผู้วิจัยเลือกทำการทดลองใช้รูปแบบการบริหารความสัมพันธ์

ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษาของงานวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 เฉพาะกับโรงเรียนนาร่อง จำนวน 1 โรงเรียน เท่านั้น โดยกำหนดคุณสมบัติของโรงเรียนนาร่องการใช้รูปแบบฯ ดังนี้

3.1 เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 (ภาครัฐ)

3.2 เป็นโรงเรียนที่ยังไม่เคยมีรูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3.3 เป็นโรงเรียนที่มีความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3.4 เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนตอบรับเข้าร่วมงานวิจัยครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้
ระยะที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

ระยะที่ 2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 เพื่อยกร่างรูปแบบฯ (คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา) จากนั้นทำการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในการนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ (Implement) ด้วยวิธีการ Focus Group กับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

ระยะที่ 3 นำรูปแบบฯ (คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา) ที่ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้แล้ว ไปทดลองใช้ (Implement) กับโรงเรียนนาร่อง จำนวน 1 โรงเรียน เป็นระยะเวลา 4 เดือน เมื่อครบตามเวลาที่กำหนดทำการประเมินผลหลังการใช้รูปแบบฯ โดยใช้แบบสอบถาม ประเมินความคิดเห็น (ความสำเร็จของงาน) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ และเขียนสรุปงานวิจัยครั้งนี้

สรุปผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ผลการศึกษา “สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3”

ผลการสำรวจจากกลุ่มประชากร (ผู้ตอบแบบสอบถาม) จำนวน 81 คน (ผู้บริหารโรงเรียน) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 จำแนกตามเพศ เป็นเพศชาย จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 46.91 และเพศหญิง จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 53.09

ประชากร (ผู้ตอบแบบสอบถาม) จำนวน 81 คน (ครูผู้รับผิดชอบงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 จำแนกตามเพศ เป็นเพศชาย จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 20.99 และเป็นเพศหญิง จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 79.01

ประชากร (ผู้ตอบแบบสอบถาม) จำนวน 81 คน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 จำแนกตามเพศ เป็นเพศชาย จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 74.07 และเป็นเพศหญิง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 25.93

ตารางที่ 1 แสดงการเรียงลำดับค่าเฉลี่ย “ระดับปฏิบัติต่ำสุดไปหาระดับปฏิบัติสูงสุด” ในแต่ละด้าน

ด้านที่	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ระดับปฏิบัติจากน้อยไปหามาก
1	ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน	3.93	1
2	ด้านการให้บริการชุมชน	4.05	2
5	ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ	4.17	3
3	ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน	4.27	4
4	ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วม	4.32	5

ระยะที่ 2 รูปแบบ “การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3”

เป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสอบถามผู้เกี่ยวข้อง (ผู้เชี่ยวชาญ) เพื่อถอดประสบการณ์ของโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ Best Practice) ด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จำนวน 2 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจําเขตชลบุรี เขต 1 ได้แก่ โรงเรียนวัดนครเนื่องเขต ตำบลวังตะเคียน

ผลการวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐานในการหาระดับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน(ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า ระดับปฏิบัติของสถานศึกษาในโรงเรียน (ภาครัฐ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ในความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน, ครูผู้รับผิดชอบงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยระดับปฏิบัติต่ำสุดไปหาระดับปฏิบัติสูงสุด ในแต่ละด้านตามลำดับ

สรุปข้อมูลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามระดับการปฏิบัติของสถานศึกษา จากระดับปฏิบัติต่ำสุดไปหาระดับปฏิบัติสูงสุด เพื่อนำข้อมูลที่สรุปได้ไปออกแบบยกวาง “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” ที่สถานศึกษาสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินการบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา และโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ได้แก่ โรงเรียนวัดห้วงหิน ตำบลชากบก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ผู้วิจัยนำผลจากการพิจารณาค่าความถี่ของระดับสภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 3 ที่จัดเรียงลำดับความสำคัญตามประเด็นที่เห็นว่ามียุทธศาสตร์การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 มาวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสอบถามผู้เกี่ยวข้อง (ผู้เชี่ยวชาญ) เพื่อถอดประสบการณ์ของโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ด้านการบริหาร

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และพิจารณาร่วมกับ ข้อมูลที่ได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยแบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ด้าน พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา 3) ด้านความ ผูกพันของโรงเรียนต่อชุมชน 4) ด้านการเป็นองค์กรแห่งการ เรียนรู้ 5) ด้านการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน 6) ด้านกลยุทธ์การบริหารที่สอดคล้องกับนโยบายและการ เปลี่ยนแปลง และยกย่องรูปแบบเป็น คู่มือการบริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับบริหาร สถานศึกษา” มีทั้งหมด 6 บท ประกอบด้วย

บทที่ 1 แนะนำ นำทาง สร้างคุณภาพ: ด้านภาวะผู้นำ ทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา (5 หน่วยการเรียนรู้) หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรเพื่อความเป็นเลิศ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การพัฒนาครูตามแนวปฏิบัติการศึกษา หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

บทที่ 2 ศรีธธา บารมี ความดีที่ปรากฏ : ด้าน พฤติกรรม การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา

บทที่ 3 ประสานคน ประสานใจ ประสานประโยชน์ : ด้านความผูกพันของโรงเรียนต่อชุมชน

บทที่ 4 องค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ภูมิปัญญาชุมชน : ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

บทที่ 5 ร่วมคิด ร่วมสร้าง อย่างแท้จริง : ด้านการ บริหารงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

บทที่ 6 รู้เท่า ก้าวทัน มั่นคง ยั่งยืน : ด้านกลยุทธ์การ บริหารที่สอดคล้องกับนโยบายและการเปลี่ยนแปลง

จากนั้น ดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสม/ความ เป็นไปได้ของร่าง “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” เพื่อการนำไป ทดลองใช้จริง โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์แบบ Content Analysis วิเคราะห์เนื้อหาจากร่าง “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ต่อการปฏิบัติ จริงโดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน ซึ่งมีผลการประเมิน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของ “คู่มือ การบริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหาร สถานศึกษา” ของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า คะแนนเฉลี่ยของ ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 1 - 4 คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่างคะแนน 4.59 - 5.00 และ ใน “ภาพรวม” คะแนนเฉลี่ยรวมของ ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 1 - 4 อยู่ระหว่าง 4.76 - 4.96 แสดงว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของเนื้อหาใน “คู่มือ การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับ ผู้บริหารสถานศึกษา” มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ “มากที่สุด”

ตารางที่ 2 แสดงผลคะแนนเฉลี่ยรวมของผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มที่ 1 - 4 ในภาพรวมแต่ละบทเรียน “ความเหมาะสมและความเป็นไปได้” ของเนื้อหาในคู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา

รายการประเมิน	ค่า เฉลี่ยรวม	ระดับ
บทที่ 1 แนะนำ นำทาง สร้างคุณภาพ (5 หน่วยการเรียนรู้)	4.76	มากที่สุด
บทที่ 2 ศรีธธา บารมี ความดีที่ปรากฏ	4.88	มากที่สุด
บทที่ 3 ประสานคน ประสานใจ ประสานประโยชน์	4.86	มากที่สุด
บทที่ 4 องค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ภูมิปัญญาชุมชน	4.85	มากที่สุด
บทที่ 5 ร่วมคิด ร่วมสร้าง อย่างแท้จริง	4.96	มากที่สุด
บทที่ 6 รู้เท่า ก้าวทัน มั่นคง ยั่งยืน	4.78	มากที่สุด

ระยะที่ 3 ผลการทดลองใช้ (Implement) รูปแบบ การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของ โรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 (คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา)

ผลการประเมินระดับความสำเร็จของงานที่เกิดขึ้นจาก การนำ “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” ไปทดลองใช้ ณ โรงเรียน

บ้านเขาชีจรรย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ระยะเวลาทดลองใช้คู่มือฯ 4 เดือน (ตั้งแต่วันที่ 15 มีนาคม 2560 ถึงวันที่ 15 กรกฎาคม 2560) ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอเป็น 2 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 ผลจากการประเมินด้วยแบบสอบถาม “ระดับความสำเร็จของงานที่เกิดขึ้น” ภายหลังจากใช้คู่มือฯ และส่วนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) “ด้านคุณภาพ/ทัศนคติ/ความพึงพอใจ/พฤติกรรมที่

เปลี่ยนแปลงไปของผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder)” ภายหลังจากใช้คู่มือฯ พบว่า

ส่วนที่ 1 : คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ 1, กลุ่มที่ 2 และ กลุ่มที่ 3 อยู่ระหว่างคะแนน 4.54 - 4.88 บ่งชี้ว่า มีระดับความสำเร็จภายหลังการทดลองใช้คู่มือฯ อยู่ในระดับ“มากที่สุด”

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมิน “ระดับความสำเร็จของงาน” ภายหลังจากทดลองใช้ “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” ณ โรงเรียนบ้านเขาซึ้งจรย อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

ลำดับที่	บทที่	รายการประเมินฯ	ค่าเฉลี่ยรวม	ระดับความสำเร็จของงาน (ภายหลังจากทดลองใช้คู่มือฯ)
1	1	แนะนำ นำทาง สร้างคุณภาพ (5 หน่วยการเรียนรู้)	4.65	มากที่สุด
2	2	ศรัทธา บารมี ความคิดที่ปรากฏ	4.70	มากที่สุด
3	3	ประสานคน ประสานใจ ประสานประโยชน์	4.66	มากที่สุด
4	4	องค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่อุปถัมภ์ชุมชน	4.68	มากที่สุด
5	5	ร่วมคิด ร่วมสร้าง อย่างแท้จริง	4.73	มากที่สุด
6	6	รู้เท่า ก้าวทัน มั่นคง ยั่งยืน	4.80	มากที่สุด

ส่วนที่ 2 : ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) “ด้านคุณภาพ/ทัศนคติ/ความพึงพอใจ” พบว่า นางพวงศรี วงศ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเขาซึ้งจรย “...มีความพึงพอใจในคู่มือฯ มาก เพราะใช้ง่าย เข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยาก มีความชัดเจน...”, ครูผู้รับผิดชอบงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นางสาวไพรินทร์ ปลื้มเกสร ครูโรงเรียนบ้านเขาซึ้งจรย “...ส่วนตัวรู้สึกมีความพึงพอใจมาก คู่มือฯ ช่วยให้ทำงานง่ายขึ้น เป็นแบบแผน ถ้าคะแนนเต็ม 5 ก็จะทำให้ 5 เลยค่ะ การใช้คู่มือฯ ส่งผลให้โรงเรียนมีการพัฒนาขึ้น ผอ.โรงเรียน และครูในโรงเรียน มีความสามัคคีกัน ให้ความร่วมมือ ช่วยกันทำงานอย่างมีระบบมากขึ้น นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรมเป็นอย่างดี คู่มือฯ นี้ ช่วยสร้างระเบียบแบบแผนในการพัฒนาส่งเสริม การสื่อสารที่รวดเร็วทันสมัย จากการทำกิจกรรมตามคู่มือฯ ทำให้ปัจจุบันโรงเรียนมี Facebook อีกช่องทางหนึ่งในการ ประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้เป็นที่รู้จัก มีการตั้ง Line Group ระหว่าง ผอ.โรงเรียน และครู Line Group ระหว่าง ผอ.โรงเรียนกับชุมชน ช่วยให้การสื่อสารรวดเร็วและเข้าใจตรงกัน ...” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านเขาซึ้งจรย นาวาตรีหญิงยุทธ หงษาชาติ “...รู้สึกมีความพึงพอใจ ดีใจ ที่มีคู่มือฯ มีวิธีการทำงานดีๆ มาช่วยให้ ผอ.โรงเรียน และครูทำงานง่ายขึ้น การศึกษามีการพัฒนาไปในทางที่ดี ...เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน เอกชน รวมกันเป็นหนึ่ง...” พระภิกษุผู้แทนเจ้าอาวาสวัดเขาซึ้งจรย พระจรรุญ วิชญ์ ภูมิปัญญา (น.ธ.เอก, ป.ธ.5) พระเลขานุการเจ้าอาวาสวัดเขาซึ้งจรย “...เนื่องจากพระอาจารย์ไม่ได้เป็นผู้ใช้คู่มือฯ นี้

แสดงว่า “คู่มือ การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้พัฒนาการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยตรง แต่สังเกตจากการพัฒนาของโรงเรียนที่เห็นผลเชิง ประจักษ์ก็นับว่าพึงพอใจมาก พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เกี่ยวข้อง เห็นได้จากกิจกรรมที่ทางโรงเรียนมีส่วนร่วมกับวัด มีมากขึ้น รวมทั้งภาคเอกชน อย่างโรงโม่หิน ก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี...”

อภิปรายผล

ระยะที่ 1 ผลการศึกษา “สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3”

ผลการวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐานในการหาสภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 (ผู้บริหารโรงเรียน, ครูผู้รับผิดชอบงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ได้แก่ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/ผู้ปกครองนักเรียน/ผู้แทนชุมชน พบว่า ระดับปฏิบัติของสถานศึกษาในโรงเรียน (ภาครัฐ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยระดับปฏิบัติต่ำสุดไปหาระดับปฏิบัติสูงสุด ในแต่ละด้านตามลำดับ ได้แก่ 1) ด้านการประชาสัมพันธ์ โรงเรียน 2) ด้านการให้บริการชุมชน 3) ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน 4) ด้านการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และ 5) ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นๆ

ข้อค้นพบจากการศึกษา พบว่า สาเหตุที่มีผลการปฏิบัติ “เรียงลำดับค่าเฉลี่ยระดับปฏิบัติต่ำสุดไปหาระดับ

ปฏิบัติสูงสุด” ในแต่ละด้านมีดังนี้ 1) โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์โรงเรียน เพื่อเผยแพร่ความรู้หรือข่าวสารของโรงเรียน “อยู่ในระดับปานกลางหรือค่อนข้างน้อย” การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนผ่านทางเว็บไซต์/ICT ก็ “อยู่ในระดับปานกลาง หรือค่อนข้างน้อย” เพราะบางโรงเรียนขาดครู/บุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถด้านเทคโนโลยี/ICT จึงไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนผ่านทางเว็บไซต์/ICT และโรงเรียนส่วนใหญ่ “ไม่มี” การจัดทำรายงานการดำเนินงานของโรงเรียนให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนทราบ จึงส่งผลถึงความศรัทธาในตัวผู้บริหารโรงเรียน (เชื่อมั่น เชื่อใจ) ทำให้การเข้าถึงชุมชนของโรงเรียนเสมือนห่างไกลกันขาดการร่วมมือกัน ส่งผลให้ชุมชนไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน ไม่ได้รับรู้ว่าโรงเรียนได้ดำเนินกิจกรรม/จัดการศึกษาให้ลูกหลานของตนเองอย่างไร 2) ด้านการให้บริการชุมชนของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน “ค่อนข้างน้อย” แต่มุ่งเน้นการสนองตอบนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดที่มุ่งเน้น “ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน” เป็นสำคัญ 3) ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนจากผลของ ข้อ 1 และข้อ 2 ส่งผลให้โรงเรียนกับชุมชน มีการเข้าร่วมกิจกรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน “ค่อนข้างน้อย” 4) ด้านการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โรงเรียนส่วนใหญ่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็น เพื่อปรับปรุงแนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน “ค่อนข้างน้อย” และบางโรงเรียน “ไม่มี” การนำนักเรียนไปศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนหรือจัดให้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมเป็นวิทยากรบรรยาย และ 5) ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ โรงเรียนนำคณะครูและนักเรียนร่วมกิจกรรมอาสาเพื่อสาธารณประโยชน์ตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน เช่น วัด โรงพยาบาล สถานสงเคราะห์ต่าง ๆ “ค่อนข้างน้อย” และการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน “ค่อนข้างน้อย”

ทั้งนี้ จากผลที่ได้ของเครื่องมือ (แบบสอบถาม) สะท้อนให้เห็นว่ามีการปฏิบัติจริงในโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง เปรียบเสมือนให้น้ำหนัก หรือให้ความสำคัญ หรือมองข้ามกิจกรรมเหล่านี้ไป จึงส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ขาดความร่วมมือ ร่วมใจ หรือร่วมกันพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนของตนเองเท่าที่ควรจะเป็นไปได้ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 5 ด้าน (ที่ข้อมูลเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก) ดังกล่าว เป็นปัจจัยสำคัญที่ทางโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญในการนำสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดภาพความสำเร็จเชิงประจักษ์ จนเป็นที่ยอมรับของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ และเป็นไปตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เพราะคำว่า “บวร” บ้าน วัด และโรงเรียน เปรียบเสมือนเป็นความ

ผูกพัน/เกี่ยวพัน/เชื่อมโยงกัน (เป็นวัฒนธรรมของคนไทยมาแต่โบราณที่คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกันจะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน) เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่องงามทางการศึกษาอย่างกลมกลืนของบุตรหลานซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนนั้น ๆ สอดคล้องกับ กิติมา ปรีดีติติก (2532 หน้า 237-238) ที่กล่าวถึงความจำเป็นในการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้ 1) โรงเรียนเป็นแหล่งเลือกสรรคนให้ชุมชน จึงมีหน้าที่ในการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ ที่จะออกไปสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนให้ชุมชน โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงคนทีมาจากครอบครัวต่าง ๆ หล่อหลอมพฤติกรรมเด็กให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน 3) โรงเรียนเป็นแหล่งศาสตร์สาขาต่าง ๆ เป็นที่รวมครูหรือผู้มีความรู้ ความสามารถ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน 4) โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม 5) โรงเรียนเป็นศูนย์รวมของชุมชน เป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน และยังสอดคล้องกับ เย็นจิตต์ ทรงศิริ (2537, หน้า 11) กล่าวถึงความสำคัญในการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ถือเป็นสิ่งสำคัญที่โรงเรียนและชุมชน ต้องตระหนักถึงเพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียนดังนี้ คือ 1) ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านอื่น ๆ ของโรงเรียน เป็นไปได้โดยสะดวก 2) ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 3) ช่วยให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียนด้วย 4) ช่วยให้เข้าใจสภาพความต้องการและปัญหาของชุมชน เพื่อประกอบในการพิจารณากำหนดนโยบายของโรงเรียน 5) มีส่วนให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน อันเป็นการช่วยพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง 6) ส่งเสริมในเรื่องการอยู่ร่วมกันและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม และ 7) มีส่วนสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยราชการอื่น อันจะเป็นผลดีต่อทางราชการ

ผู้วิจัยจึงนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสอบถามระดับการปฏิบัติของสถานศึกษา จากระดับปฏิบัติต่ำสุดไปหาระดับปฏิบัติสูงสุด โดยนำผลข้อมูลที่สรุปได้ไปวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสอบถามผู้เกี่ยวข้อง (ถอดประสบการณ์) ของโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และพิจารณาร่วมกับข้อมูลที่ได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วสังเคราะห์ออกแบบยกร่าง “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” ที่สถานศึกษาสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินการบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น จากคำกล่าวที่ว่า “โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน” สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางการศึกษา หรืออื่นๆ ที่ชุมชนควรรู้ อีกทั้ง ในชุมชนก็ยังมีแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้อง และรองรับ “หลักสูตรท้องถิ่น” ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ถึง 30% (เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญาชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้คงอยู่ไว้ ตามสภาพภูมิศาสตร์ในภาคต่าง ๆ ของประเทศ) จาก 100% (70% เป็นหลักสูตรแกนกลาง ที่เด็กไทยทุกคนต้องเรียนรู้) ดังนั้น “สภาพปัญหาและความต้องการด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ)” จึงเป็นเรื่องสำคัญที่โรงเรียนต้องตระหนัก และให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ถ้าผู้บริหารโรงเรียนต้องการที่จะประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุตามนโยบายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดขึ้น

ระยะที่ 2 รูปแบบ “การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3”

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ของร่าง “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” เพื่อการนำไปทดลองใช้จริง โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์แบบ Content Analysis วิเคราะห์เนื้อหาจากร่าง “คู่มือ การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ต่อการปฏิบัติจริงโดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน ซึ่งมีลักษณะเป็นกลุ่มอเนกพันธุ์ (Heterogeneous Group) ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 กลุ่ม (กลุ่มละ 3 คน) ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มที่ 1 - 4 คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่างคะแนน 4.59 - 5.00 แสดงว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของเนื้อหาใน “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ “มากที่สุด”

เพราะก่อนหน้านี้ (ก่อนการดำเนินการวิจัย) การดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการบริหารงานด้านนี้ “ค่อนข้างน้อย” แต่ในความเป็นจริงโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชน

“งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน” ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่ง (Factor) ที่สำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี ในการพัฒนางานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในก่อนหน้านี้ การพัฒนาไม่มีระเบียบ/แบบแผนในการดำเนินงาน โดยการพัฒนาที่ผ่านมาเป็นไปในลักษณะนำเสนอเป็นข้อๆ เรียงลำดับ เช่น 1....., 2....., 3. เป็นต้น สำหรับเนื้อหาสาระในการพัฒนางานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทั้ง 6 บท ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษา/ค้นคว้าข้อมูล โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และศึกษาจากวิธีการ หรือกระบวนการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ มีผลการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนที่เป็นเลิศ (Best Practice) จะทำให้ผู้บริหารโรงเรียน และครูที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีระเบียบแบบแผน มีขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน มีร่องรอย/หลักฐานการปฏิบัติ สามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา

ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” ของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิฯ ที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่างคะแนน 4.59 - 5.00 แสดง/บ่งชี้ให้เห็นว่าความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของเนื้อหาใน “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ “มากที่สุด” แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมในบทเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทั้ง 6 บท เป็นที่ยอมรับของคณะผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 4 กลุ่ม และเนื้อหาที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับ โทมัส ซีรีฟันแก้ว (2541 หน้า 19) ที่กล่าวถึงความมุ่งหมายในการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้ คือ 1) เพื่อใช้แหล่งวิทยาการของชุมชนเป็นประโยชน์ในการศึกษา 2) เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 3) เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน 4) เพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งทางการศึกษาและบริการด้านต่างๆ แก่ชุมชน 5) เพื่อสร้างความเชื่อถือของโรงเรียนต่อชุมชน 6) เพื่อรายงานให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของกิจกรรมการดำเนินงานของโรงเรียน และโรงเรียนได้รับทราบข่าวสารข้อมูลจากชุมชน 7) เพื่อส่งเสริมให้ครู และผู้ปกครองนักเรียน มีความใกล้ชิด มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน 8) เพื่อทราบพื้นฐานที่แท้จริงของนักเรียนจากผู้ปกครอง เพื่อจะได้ปรับปรุง

คุณภาพการเรียนการสอนได้ถูกต้องเหมาะสม และ 9) เพื่อรักษาและฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชน และสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะปรากฏความสำเร็จอย่างดียิ่ง โรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับรายละเอียดต่าง ๆ ในชุมชนด้วย

ระยะที่ 3 ผลการทดลองใช้ (Implement) รูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 (คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา)

การทดลองใช้รูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียน(ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 (คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา) มีระยะเวลาการทดลองใช้ 4 เดือน โดยเริ่มทดลองใช้ตั้งแต่วันที่ 15 มีนาคม 2560 ถึงวันที่ 15 กรกฎาคม 2560 ณ โรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ภายหลังจากทดลองใช้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือแบบสอบถามระดับความสำเร็จของงาน และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 (คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา) โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้เกี่ยวข้อง/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในด้านคุณภาพ/ทัศนคติ/ความพึงพอใจ/พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ประกอบด้วย บุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษา : นางพยุศรี วังโส ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 กลุ่มที่ 2 ครูที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน : นางนารี ผลโธสง ครูโรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ และ คณะครูโรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 กลุ่มที่ 3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ นาวาตรีหญิงยุทธ หงษาชาติ (ประธานชุมชน หมู่ 11), นางปราจีน แก้มปทุม และ นางสมบุญณี เจริญกิจ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ (ได้รับมอบหมายจาก นางศิริพร ปินล้ม นายกเทศมนตรีตำบลเกล็ดแก้ว ในฐานะประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ “ติดภารกิจราชการ”) และกลุ่มที่ 4 พระภิกษุผู้แทนเจ้าอาวาสวัดเขาชีจรรย์ :

พระจรรุณวิชัย ภูมิปณโณ (น.ธ.เอก, ป.ธ.5) พระเลขานุการเจ้าอาวาสวัดเขาชีจรรย์

ผลการประเมินระดับความสำเร็จของงานที่เกิดขึ้นจากการนำ “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” ไปทดลองใช้ ณ โรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ระยะเวลาทดลองใช้คู่มือ 4 เดือน (ตั้งแต่วันที่ 15 มีนาคม 2560 ถึงวันที่ 15 กรกฎาคม 2560) พบว่า

ส่วนที่ 1 : จากแบบสอบถาม คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ 1 , กลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 อยู่ระหว่างคะแนน 4.54 - 4.88 บ่งชี้ว่า มีระดับความสำเร็จ ภายหลังจากทดลองใช้คู่มือ อยู่ในระดับ “มากที่สุด” แสดง/บ่งชี้ว่าคู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา “มีความเหมาะสม” สามารถนำไปใช้พัฒนาการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 2 : ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) “ด้านคุณภาพ/ทัศนคติ/ความพึงพอใจ” พบว่า นางพยุศรี วังโส ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ กล่าวว่า มีความพึงพอใจ ในคู่มือ มาก เพราะใช้ง่าย เข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยาก มีความชัดเจน ส่วนครูที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นางสาวไพรินทร์ ปลื้มเกษร ครูโรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ กล่าวว่า ส่วนตัวรู้สึกมีความพึงพอใจมาก คู่มือ ช่วยให้ทำงานง่ายขึ้นเป็นแบบแผน การใช้คู่มือ ส่งผลให้โรงเรียนมีการพัฒนาขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียน มีความสามัคคีกัน เกิดความร่วมมือร่วมใจ ช่วยกันทำงานอย่างมีระบบมากขึ้น นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรมเป็นอย่างดี คู่มือ นี้ช่วยสร้างระเบียบแบบแผนในการพัฒนา อีกทั้ง แนะนำการส่งเสริมการสื่อสารที่รวดเร็วทันสมัย จากการทำกิจกรรมตามคู่มือ ทำให้ปัจจุบันโรงเรียนมี Facebook เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ให้เป็นที่รู้จัก มีการตั้ง Line Group ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและครู Line Group ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับชุมชน ช่วยให้การสื่อสารรวดเร็วและเข้าใจตรงกัน ในส่วนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ นาวาตรีหญิงยุทธ หงษาชาติ กล่าวว่า รู้สึกมีความพึงพอใจ ดีใจ ที่มีคู่มือ มีวิธีการทำงานดี มาช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูทำงานง่ายขึ้นการศึกษามีการพัฒนาไปในทางที่ดี ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี บ้าน วัดโรงเรียน ชุมชน เอกชน รวมกันเป็นหนึ่ง ส่วนพระภิกษุผู้แทนเจ้าอาวาสวัดเขาชีจรรย์ พระจรรุณวิชัย ภูมิปณโณ (น.ธ.เอก,ป.ธ.5) พระเลขานุการเจ้าอาวาส วัดเขาชีจรรย์ กล่าวว่า

เนื่องจากพระอาจารย์ไม่ได้เป็นผู้ใช้คู่มือฯ นี้โดยตรง แต่สังเกตจากการพัฒนาของโรงเรียนที่เห็นผลเชิงประจักษ์ก็นับว่าพึงพอใจมาก พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เกี่ยวข้อง เห็นได้จากกิจกรรมที่ทางโรงเรียนมีส่วนร่วมกับวัดมีมากขึ้น รวมทั้งภาคเอกชน อย่างโรงโม่หิน ก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

จากผลจากการประเมินจากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งและแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน “คู่มือ การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้พัฒนาการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลที่ได้จากการประเมินฯ ครั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า “การพัฒนาทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน” ที่ผ่านมาในก่อนหน้านี้ ไม่มีระเบียบ/แบบแผนในการดำเนินงาน ส่วนเนื้อหาสาระในรูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” ทั้ง 6 บท ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีระเบียบ/มีแบบแผน “ที่เป็นขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน” ใช้ง่ายเข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยาก การใช้คู่มือฯ ส่งผลให้โรงเรียนมีการพัฒนาขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนมีความสามัคคีกัน ให้ความร่วมมือช่วยกันทำงานอย่างมีระบบมากขึ้น ส่งเสริมให้มีการสื่อสารที่รวดเร็วทันสมัยจากการทำกิจกรรมตามคู่มือฯ ทำให้โรงเรียนมองเห็นช่องทางสื่อสาร เช่น Facebook เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้เป็นที่รู้จัก มีการตั้ง Line Group ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและครู Line Group ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับชุมชน ช่วยให้การสื่อสารรวดเร็วและเข้าใจตรงกัน มีร่องรอย/หลักฐานการปฏิบัติ สามารถที่จะตรวจสอบได้ตลอดเวลา

ผลการประเมินระดับความสำเร็จของงานที่เกิดขึ้นจากการนำ “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” ไปทดลองใช้ ณ โรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่ารูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 (คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา) ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้น มีคุณภาพ/ประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้พัฒนาด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับนพพงษ์ บุญจิตราดุล (2534 หน้า 27) ที่กล่าวถึง หลักการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้คือ

- 1) ต้องดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา และเชื่อถือได้
- 2) ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง คือ เป็นภารกิจที่จะต้องทำต่อเนื่องตลอดเวลา
- 3) ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมงานทุกด้าน ที่ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วย
- 4) ต้องมีความง่ายและคล่องตัวในการดำเนินงาน
- 5) ต้องเป็นไปด้วยความสร้างสรรค์ มิใช่ทำลายภาพพจน์ของโรงเรียนและชุมชน
- 6) ต้องดำเนินการโดยปรับให้เข้ากับสถานภาพของชุมชนและ
- 7) ต้องดำเนินการด้านความยืดหยุ่นให้เข้ากับสภาวะวิชาการ เวลาและโอกาส

ดังนั้น โรงเรียนต้องใช้วิธีการที่หลากหลายในการบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน ทั้งการให้ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญกับชุมชน การชี้แจงการดำเนินงานของโรงเรียนให้ชุมชนทราบและในขณะเดียวกันชุมชนก็ต้องเข้าใจวิธีการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของโรงเรียนด้วย ที่สำคัญ คือ โรงเรียนและชุมชนต้องยอมรับว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น จะประสบความสำเร็จได้เมื่อโรงเรียนและชุมชนร่วมมือกัน และต้องใช้เวลาานาน จึงต้องพยายามอย่างต่อเนื่องนอกจากนี้ บุคลากรทั้งของโรงเรียนและชุมชน ต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำความสามารถมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และยังสามารถคล้องกับแนวคิดของ Christensen ที่ได้ทำการวิจัยและค้นพบพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนที่ทำการปฏิรูปและมีการเปลี่ยนแปลงจนประสบความสำเร็จ โดยปรับปรุงพฤติกรรมที่มีความใกล้เคียงกันไว้ด้วยกัน จำนวน 10 พฤติกรรม ดังนี้ คือ 1) การส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน 2) การส่งเสริมวิสัยทัศน์ของโรงเรียน 3) การสนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน 4) การส่งเสริมทางด้านติดต่อสื่อสาร 5) การแสดงออกทางด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 6) การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน ครู และชุมชน 7) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน 8) การสนับสนุนทรัพยากร 9) การส่งเสริมด้านการเรียนการสอน และ 10) การใช้ทักษะการบริหาร

นอกจากนั้น ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้เกี่ยวข้อง/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในด้านคุณภาพ/ทัศนคติ/ความพึงพอใจ/พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เกี่ยวข้อง หรือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ภายหลังการใช้ “คู่มือความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าจากแนวคิดทฤษฎี ความต้องการของผู้บริหารโรงเรียน (ภาครัฐ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และจากการถอดประสบการณ์ของโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practiced) ประสบความสำเร็จด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหลอมรวม/เรียบเรียงออกมา

เป็น “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” นางพยุศรี วังโส ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ ได้ตอบคำถามข้อสุดท้ายของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในข้อคำถามที่ว่า “ท่านมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับคู่มือ การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา หรือไม่ อย่างไร นางพยุศรี วังโส ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์ ตอบว่า “...คู่มือฯ ได้ถูกคิดวิเคราะห์ มาแล้วเป็นอย่างดี เนื้อหาสาระเป็นประโยชน์ นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ซึ่งถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมทางการบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ จึงอยากให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการเผยแพร่ในวงกว้างต่อไป” แสดงให้เห็นว่า “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มาเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริม/สนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำแนวปฏิบัติ ใช้ปัจจัยและเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาในโรงเรียนด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ให้เกิดประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า ผลจากการทดลองใช้รูปแบบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา) พบว่า มีระดับความสำเร็จในเชิงประจักษ์ สอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกันในด้านความเหมาะสมเป็นที่พึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียน ครูที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในชุมชน ด้วยวิธีการประเมินโดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมถึงภาพความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมที่เด่นชัดระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน หรือ ที่เรียกว่า “บวร” มีลักษณะที่แสดงให้เห็นภาพของความร่วมมือ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน โดยได้รับการชื่นชมจากทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยมีความประทับใจกับผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ในชุมชนเป็นอย่างมากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการนำรูปแบบฯ (คู่มือฯ) ไปทดลองใช้ ทำให้เกิดการพัฒนารองเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ชุมชนเกิดความร่วมมือ และร่วมกันพัฒนาโรงเรียนอย่างเต็มใจ ชุมชนแสดงออกถึงความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ โรงเรียนเป็นสมบัติของชุมชน รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของโรงเรียน พร้อมทั้งจะช่วยกันดูแลบำรุงรักษาทรัพย์สินต่างๆ ของโรงเรียนให้คงอยู่อย่างมั่นคงถาวร และยั่งยืน ตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1.1 ความสำเร็จในด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารโรงเรียน ต้องมีคุณลักษณะเป็นผู้นำทางวิชาการ มีความรู้ความสามารถ ด้านเทคโนโลยี/ICT มีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ พัฒนาการในโรงเรียนอยู่ตลอดเวลา ทำให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีความตระหนกอยู่เสมอว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่ง (Factor) ที่จะทำให้การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนประสบความสำเร็จ ราบรื่น อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 เนื้อหาบทเรียนใน “คู่มือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” ทั้ง 6 บทเรียน สนองตอบสิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนควรที่จะต้องปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การนำ “คู่มือ การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับผู้บริหารสถานศึกษา” ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ควรดำเนินการตามเนื้อหาบทเรียนที่ 1 - 6 ตามลำดับ เพราะในแต่ละบทเรียนมีบริบทแตกต่างกันไปตามลำดับความสำคัญของงานในสถานศึกษาด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นเดียวกันกับการวิจัยครั้งนี้ โดยคัดเลือกโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก และภาคใต้ เพื่อเปรียบเทียบข้อค้นพบที่เกิดขึ้น ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน “ด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน” ในโรงเรียนขนาดต่าง ๆ (เล็ก กลาง ใหญ่) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่ามีกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างไร มีอุปสรรค/ปัญหาในการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างไร โดยเจาะลึกกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียน วัด และชุมชน ต่อการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติมา ปรีดีติลลภ. (2532). การบริหารและการนิเทศการศึกษา
เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรพิพัฒน์.
- โกมล ศิริผันแก้ว. (2541). ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาใน
การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์
ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
บริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุล. (2534). หลัทธิวิชาการบริหารการศึกษา.
กรุงเทพฯ : บทิธการพิมพ์.
- นารี ผลไธสง. (2560, 15 สิงหาคม). ครูผู้รับผิดชอบงานด้าน
ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียน
บ้านเขาชีจรรย์. สัมภาษณ์.
- ปราจีน แก้วปทุม. (2560, 15 สิงหาคม). กรรมการสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์. สัมภาษณ์.
- พยุศรี วังโส. (2560, 15 สิงหาคม). ผู้อำนวยการโรงเรียน
บ้านเขาชีจรรย์. สัมภาษณ์.
- พระจรรยาวิชัย ภูมิปโย (น.ธ.เอก, ป.ธ.5). พระเลขานุการ
เจ้าอาวาสวัดเขาชีจรรย์ (ผู้แทนเจ้าอาวาสวัดเขา
ชีจรรย์). (2560, 15 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- ไพรินทร์ ปลื้มเกษร. (2560, 15 สิงหาคม). ครูผู้รับผิดชอบงาน
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
โรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์. สัมภาษณ์.
- ยงยุทธ หงษาชาติ. (2560, 15 สิงหาคม). กรรมการสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์. สัมภาษณ์.
- เย็นจิตต์ ทรงศิริ. (2537). ปัญหาและข้อเสนอแนะในการ
แก้ไขปัญหาการบริหารงานการสร้างความสัมพันธ์
ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมบูรณ์ เจริญกิจ. (2560, 15 สิงหาคม). กรรมการสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านเขาชีจรรย์. สัมภาษณ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 (2557).
แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2557. ชลบุรี
- Christensen, G. J. (1995). *The Role of the Principalin
Transforming Accelerated Schools : A Study
Using the Critical Incident Technique to Identify
Behaviors of Principals.* Doctoral Dissertation,
Stanford University.